Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

MUSTAQILLIK DAVRI O'ZBEK ADABIYOTI

Jo`rayeva Zilola Mirobit qizi

Alfraganus universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: v.b.dot.PhD **Raximjanov Masrur Nugmanovich**

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20282310

Annotatsiya: Mazkur tezis O‘zbekiston mustaqilligi davrida (1991-yildan hozirgacha) o‘zbek adabiyotining rivojlanish xususiyatlarini yoritishga bag‘ishlangan. Ishda mustaqillik bilan bog‘liq siyosiy va madaniy erkinliklar natijasida adabiy jarayonda yuz bergan muhim o‘zgarishlar — milliy qadriyatlarga qaytish, tarixiy shaxslar obrazining yangicha talqini, qatag‘on qilingan adiblar merosining qayta tiklanishi hamda yangi estetik yo‘nalishlarning shakllanishi tahlil qilinadi. Tezisda mustaqillik davri she’riyatida Erkin Vohidov, Abdulla Oripov va Muhammad Yusuf ijodining milliy ong, vatanparvarlik va ma’naviy uyg‘onish g‘oyalarini ifodalashdagi o‘rni ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: mustaqillik davri adabiyoti, o‘zbek adabiyoti, milliy uyg‘onish, vatanparvarlik she’riyati, zamonaviy nasr, postmodernizm, magik realizm.

Kirish. 1991-yil 1-sentabrda O'zbekiston mustaqilligini e'lon qilishi bilan birga madaniy va adabiy hayotda ham yangi davr boshlandi. Mustaqillik davri o'zbek adabiyotida siyosiy erkinlik, milliy qadriyatlarga qaytish, qatag'on adiblarning reabilitatsiyasi va adabiy janrlarning yangi ko'lamda rivojlanishi bilan ajralib turadi. Bu davrda adabiy nashryotchilik kengaydi, yangi jurnal va gazetalar paydo bo'ldi, xorij adabiyoti bilan aloqalar mustahkamlandi.

Mustaqillik davri adabiyotida bir qancha muhim yo'nalish ajralib turadi. Birinchidan, milliy tarixga murojaat: buyuk ajdodlar — Timur, Navoiy, Babur, Ulug'bek — haqidagi asarlar ko'plab yozildi. Ikkinchidan, sovet davrida qatag'on qilingan adiblar ijodini qayta kashf etish: Cho'lpon, Abdulla Qodiriy, Abdulla Alaviy va boshqalarning asarlari to'la nashr etildi. Uchinchidan, zamonaviy adabiyotda yangi uslubiy izlanishlar: postmodernizm, magik realizm, yangi realism yo'nalishlarining ta'siri sezildi.

Asosiy qism. Erkin Vohidov (1936-2016) — mustaqillik davri o'zbek she'riyatining eng ulug' vakili. Uning "O'zbegim" she'ri milliy ruh va vatanparvarlikning timsoli bo'lib, o'zbek tilining himoyasi, milliy o'zlikni asrash g'oyasini kuchli tarzda ifodaladi. Vohidov o'zbek klassik she'riyati an'analarini zamonaviy mavzular bilan uyg'unlashtirib, noyob badiiy uslub yaratdi.

Abdulla Oripov (1941-2016) — zamonaviy o'zbek she'riyatining yana bir ulug' vakili. Uning "Ona", "Istiqlol", "Vatan" she'rlari milliy mustaqillik g'oyasi va milliy ma'naviyatga ulug'vor hayrat bilan sug'orilgan. Oripovning she'riyatida an'anaviy shakllar — g'azal, ruboiy — va zamonaviy shakllar, ya'ni erkin she'r, ijodiy birlashgan. Abdulla Oripov o'zbekiston Qahramoni unvoniga sazovor bo'ldi.

Muhammad Yusuf (1954-2001) — mustaqillik davri lirikasining yana bir yirik vakili. Uning she'riyati samimiylik, teran tuyg'u va tabiat tasvirining go'zalligi bilan ajralib turadi. "Ona yurt", "Bahor" kabi she'rlari milliy his-tuyg'ularni yorqin ifodalaydi. Muhammad Yusuf yoshlik vaqtidanoq keng kitobxonlar e'tirofini qozondi.

Xurshid Davron va boshqa zamonaviy shoirlar postmodernizm va yangi to'lqin ta'sirida yangi badiiy izlanishlarga kirishdi. Zamonaviy o'zbek nasrida ham yangi yo'nalishlar ko'zga tashlanadi: Ulug'bek Hamdam, Nazar Eshonqul, Xurshid Dostmuhammad kabi yozuvchilar psixologik chuqurlik va

postmodern uslub bilan yangi o'zbek nasrini boyitdi. Nazar Eshonqulning qissa va hikoyalari magik realizm va psixologik fantastika elementlari bilan aralashgan.

Jahon Obid, Hulkar Hamidova kabi xotin-qiz shoirlar mustaqillik davri lirikasini boyitdi. Dramaturgiyada yangi asarlar ham paydo bo'ldi. Ekran asarlari — kino va telefilm — ham adabiyot bilan aloqada yangi yo'nalishlarni ochdi. O'zbek kinosi uchun yozilgan dramatik asarlar ham adabiyot nazariyasining o'rganish ob'ektiga aylandi.

Xulosa

Mustaqillik davri o'zbek adabiyoti qisqa vaqt ichida ulkan yutuqlarga erishdi. Bu davrda milliy adabiyot erkin rivojlanish imkoniga ega bo'ldi, qatag'on qilingan merosimiz qaytarildi, jahon adabiyoti bilan aloqalar kengaydi. Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, Muhammad Yusuf kabi ulug' ijodkorlar bu davrning yorqin timsoli bo'ldi. Mustaqillik davri adabiyotini o'rganish hali yangi-yangi kashfiyotlarga to'la ulkan tadqiqot maydonidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vohidov E. O'zbegim. — Toshkent: Sharq, 1993.
2. Oripov A. Istiqlol. — Toshkent: Sharq, 1996.
3. Muhammad Yusuf. She'rlar. — Toshkent: G'afur G'ulom, 1992.
4. Hamdam U. Muvozanat. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2004.
5. Qurvonov I. Mustaqillik davri o'zbek she'riyati. — Toshkent: Fan, 2008.
6. BOB XX.